از جمله اقدامات بانک مرکزی در سال ۱۴۰۰، می‌توان به پروژه‌های متنوع در حوزه شناسایی مشتریان شبکه بانکی، بهبود مستمر کیفیت اطلاعات تجمیع شده در زیرساخت نظام هویت الکترونیک بانکی (نهاب) و عملیاتی‌سازی نسخه دوم رمز پویا مرتبط با عملیات پرداخت غیر حضوری کارتی اشاره کرد. در این سال، با ارایه زیرساخت‌های مرتبط در حوزه امنیت، امکان شناسایی درگاه‌های متخلف با تمرکز بر مبارزه با قمار و شرط‌بندی فراهم شد و بخش عمده‌ای از شبکه زیرساخت پرداخت کشور از این سوءاستفاده‌ها پاکسازی گردید. همچنین، در راستای اجرای «قانون اصلاح قانون صدور چک» و با توجه فراهم آوردن مقدمات اجرایی قانون مذکور و کسب آمادگی لازم، از ابتدای سال ۱۴۰۰ امکان ثبت، تایید و انتقال چک در سامانه صیاد فراهم و توسعه ارایه خدمات مذکور از درگاه‌های مختلف (اعم از حضوری در شعب، خودپرداز و کیوسک و غیر حضوری اعم از اینترنت بانک، همراه بانک و برنامک‌های متصل به هاب فناوران شاپرک) با همکاری بانک‌ها عملیاتی شد.

۱۶-۱- پرداخت نقدی

۱۶-۱-۱- اسکناس و مسکوک

پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص، شناخته‌شده‌ترین ابزار پرداخت است که توسط آن تسویه مبادلات بدون نیاز به هیچ‌گونه نهاد واسطه‌ای انجام می‌پذیرد. با لحاظ کردن ایران‌چک‌های بانک مرکزی در آمار اسکناس و مسکوک منتشر شده، کل مبلغ اسکناس و مسکوک منتشره در سال ۱۴۰۰ به ۹۹۱/۳ هزار میلیارد ریال رسید. رقم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص (با احتساب ایران‌چک بانک مرکزی) با ۱۷/۶ درصد افزایش از ۷۳۵/۰ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ به ۸۶۴/۳ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید. بر این اساس، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در پایان سال ۱۴۰۰ معادل ۱/۳ درصد بود که نسبت به سال ۱۳۹۹ به میزان ۰/۵ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۰ معادل ۱/۸ درصد بود که نسبت به سال قبل از آن به میزان ۰/۳ واحد درصد کاهش داشت. همچنین در این سال، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از پول با ۱/۹ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۸/۸ درصد رسید. مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۰ معادل ۱۰۲۲۲ هزار ریال بود که نسبت به سال قبل از آن معادل ۱۶/۹ درصد افزایش داشت.

جدول ۱۶-۱- اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و نسبت آن به متغیرهای کلان

	مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۹۹	۷۳۵/۰	۲۰/۲	۱۰/۶	۲/۱	۱/۸	۸۷۴۴
۱۴۰۰	۸۶۴/۳	۱۷/۶	۸/۸	۱/۸	۱/۳	۱۰۲۲۲

۱۶-۱-۲- سپرده‌های دیداری

مبلغ سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۴۰۰ به ۹۰۰۱/۵ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال قبل از آن معادل ۴۵/۸ درصد افزایش داشت. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال مورد بررسی به ترتیب ۹۱/۲، ۱۸/۶ و ۱۳/۸ درصد بود. میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۰ معادل ۱۰۶۴۶۴ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۹۹ به میزان ۴۴/۹ درصد افزایش داشت. با افزایش اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری، حجم پول با ۴۲/۸ درصد رشد از ۶۹۰۹/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ به ۹۸۶۵/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید.

جدول ۱۶-۲- سپرده‌های دیداری و نسبت آن به متغیرهای کلان

	مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۹۹	۶۱۷۴/۶	۶۸/۶	۸۹/۴	۱۷/۸	۱۵/۵	۷۳۴۵۹
۱۴۰۰	۹۰۰۱/۵	۴۵/۸	۹۱/۲	۱۸/۶	۱۳/۸	۱۰۶۴۶۴

۱۶-۲- نظام تصفیه چک

با عملیاتی شدن سامانه چکاوک به عنوان زیرساخت پردازش نظام‌مند الکترونیکی چک و اسناد بانکی از نیمه دوم سال ۱۳۹۳ و جایگزینی تدریجی آن با اتاق پایاپای اسناد بانکی کشور تا پایان خرداد ماه ۱۳۹۴، عملیات پایاپای اسناد بانکی از سال ۱۳۹۵ صرفا از طریق سامانه مزبور انجام می‌پذیرد. در سال ۱۴۰۰، تعداد ۸۷/۱ میلیون فقره انواع چک به مبلغ ۴۷۲۴۲/۷ هزار میلیارد ریال در سامانه چکاوک مبادله شد که نشان‌دهنده کاهش ۲۰/۵ درصدی تعداد و افزایش ۲۸/۴ درصدی مبلغ کل چک‌ها و اسناد بانکی مبادله شده نسبت به سال ۱۳۹۹ بود. بر این اساس، میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده از این طریق در سال ۱۴۰۰ معادل ۵۴۲/۳ میلیون ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل از آن (۳۳۵/۶ میلیون ریال) به میزان ۶۱/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، تعداد و مبلغ مبادلات انجام شده از طریق انواع چک به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۰ به ترتیب ۱/۰ فقره و ۵۵۸/۸ میلیون ریال بود. نسبت مبلغ کل مبادلات انجام شده از طریق انواع چک به تولید ناخالص داخلی (به قیمت جاری) از رقم ۰/۹ در سال ۱۳۹۹ به رقم ۰/۷ در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت.

جدول ۱۶-۳- تعداد و مبلغ مبادلات با انواع چک

	تعداد(میلیون برگ)		درصد	مبلغ(هزار میلیارد ریال)		درصد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	تغییر	۱۳۹۹	۱۴۰۰	تغییر
سامانه چکاوک	۱۰۹/۶	۸۷/۱	-۲۰/۵	۳۶۷۹۲/۱	۴۷۲۴۲/۷	۲۸/۴

۱۶-۳- نظام پرداخت الکترونیکی

۱۶-۳-۱- توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

در سال ۱۴۰۰، تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی کشور با ۷/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۳۸۵/۷ میلیون عدد رسید. از این تعداد، معادل ۶۵/۱ درصد (۲۵۱ میلیون عدد) کارت برداشت (کارت بدهی)، ۳۲/۹ درصد (۱۲۷ میلیون عدد) کارت‌های پیش‌پرداخته (خرید/هدیه) و تنها ۲/۰ درصد (۷/۶ میلیون عدد) کارت اعتباری بود. بدین ترتیب، تعداد کارت‌های صادر شده به ازای هر فرد در پایان سال ۱۴۰۰ به ۴/۶ کارت رسید که نسبت به رقم سال قبل از آن (۴/۳ کارت) معادل ۰/۳ واحد افزایش نشان می‌دهد.

جدول ۱۶-۴- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

	پایان سال		درصد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	تغییر
کارت‌بانک‌ها(میلیون)	۳۵۸/۸	۳۸۵/۷	۷/۵
خودپردازها(هزار)	۶۰/۴	۵۴/۰	-۱۰/۶
پایانه‌های فروش(هزار)	۷۲۱۹/۹	۷۸۰۰/۰	۸/۰
پایانه‌های شعب(هزار)	۶۷/۰	۶۲/۶	-۶/۶

جدول ۱۶-۵- ترکیب کارت‌های بانکی صادره توسط شبکه بانکی

	تعداد(میلیون)		رشد	سهم(درصد)		تغییر سهم
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(واحد درصد)
کارت برداشت	۲۴۱	۲۵۱	۴/۱	۶۷/۲	۶۵/۱	-۲/۲
کارت اعتباری	۵	۸	۵۳/۶	۱/۴	۲/۰	۰/۶
کارت‌های پیش‌پرداخته	۱۱۳	۱۲۷	۱۲/۷	۳۱/۴	۳۲/۹	۱/۵

در سال ۱۴۰۰، تعداد دستگاه‌های خودپرداز با ۱۰/۶ درصد کاهش به ۵۴۰۱۹ دستگاه رسید. در این سال، تعداد پایانه‌های شعب نیز که برای دریافت یا انتقال الکترونیکی وجه از طریق کارت در داخل شعب بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، با ۶/۶ درصد کاهش به ۶۲۶۳۲ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های فروش طی این سال رشد ۸/۰ درصدی را تجربه کرد و به ۷/۸ میلیون دستگاه رسید. در پایان سال ۱۴۰۰، نسبت تعداد کارت‌های صادره به ازای هر دستگاه خودپرداز، پایانه شعب و پایانه فروش به ترتیب ۷۱۴۰، ۶۱۵۸ و ۴۹ کارت بود.

۱۶-۳-۲- گسترش مبادلات الکترونیکی

در سال ۱۴۰۰، تعداد و مبلغ کل مبادلات انجام شده در پایانه‌های الکترونیکی کشور به‌ترتیب به ۴۶۸۷۳ میلیون تراکنش و ۱۵۴۷۵۹ هزار میلیارد ریال رسید. تعداد تراکنش‌های انجام شده از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال مذکور نسبت به سال ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۸/۴ درصد کاهش و ۱۷/۹ درصد افزایش یافت. همچنین، مبلغ تراکنش‌ها در پایانه‌های مزبور نیز در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب معادل ۴۳/۱ و ۳۷/۶ درصد افزایش داشت. در این دوره، تعداد مبادلات انجام‌شده در پایانه‌های شعب معادل ۱۷/۲ درصد کاهش و ارزش مبادلات مزبور، ۱۹/۶ درصد افزایش یافت. همچنین در سال ۱۴۰۰، تعداد و مبلغ مبادلات انجام شده از طریق «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» به ترتیب با ۱۵/۲ درصد کاهش و ۵۵/۹ درصد افزایش روبه‌رو شد. در سال مورد بررسی، تعداد کل تراکنش‌های انجام شده به ازای هر کارت ۱۲۱/۵ تراکنش بود که نسبت به سال قبل از آن (۱۲۰/۴ تراکنش)، معادل ۱/۰ درصد افزایش داشت. تعداد تراکنش‌های انجام شده به ازای هریک از دستگاه‌های خودپرداز، پایانه فروش و پایانه شعب

طی این سال به ترتیب ۹۶۴۱۱، ۴۵۰۹ و ۳۶۸۸ تراکنش بود. بر این اساس، میانگین مبلغ هر تراکنش انجام شده در خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب به ترتیب ۶۷۹۲، ۱۷۶۷ و ۱۰۶۸۱۰ هزار ریال بود.

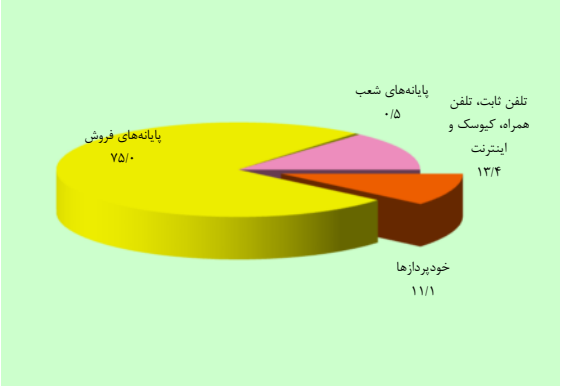
جدول ۱۶-۶- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های الکترونیکی کشور

	تعداد تراکنش‌ها(میلیون)		رشد	مبلغ تراکنش‌ها(هزار میلیارد ریال)		رشد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)
خودپرداز	۵۶۸۵	۵۲۰۸	-۸/۴	۲۴۷۲۵	۳۵۳۷۱	۴۳/۱
پایانه فروش	۲۹۸۳۶	۳۵۱۷۰	۱۷/۹	۴۵۱۸۴	۶۲۱۹۱	۳۷/۶
پایانه شعب	۲۷۹	۲۳۱	-۱۷/۲	۲۰۶۳۸	۲۴۶۷۳	۱۹/۶
تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت	۷۳۸۶	۶۲۶۴	-۱۵/۲	۲۰۸۶۰	۳۲۵۲۴	۵۵/۹
کل تراکنش‌ها	**۴۳۱۸۶**	**۴۶۸۷۳**	**۸/۵**	**۱۱۱۴۰۷**	**۱۵۴۷۵۹**	**۳۸/۹**

در سال ۱۴۰۰، سهم خودپردازها از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی انجام شده به ترتیب ۱۱/۱ و ۲۲/۹ درصد و سهم پایانه‌های فروش از تعداد و مبلغ این تراکنش‌ها به ترتیب ۷۵/۰ و ۴۰/۲ درصد بود. در این سال، به ترتیب معادل ۲/۱، ۰/۲ و ۳/۷ واحد درصد، از سهم تعدادی تراکنش‌های «خودپردازها» و «پایانه‌های شعب» و «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» کاسته شد و معادل ۵/۹ واحد درصد بر سهم تعدادی تراکنش‌های «پایانه‌های فروش» افزوده شد.

در سال مورد بررسی، سهم پایانه‌های شعب از کل تعداد و مبلغ تراکنش‌ها به ترتیب معادل ۰/۵ و ۱۵/۹ درصد بود. پایانه‌های شعب عمدتا برای نقل و انتقال الکترونیکی وجوه از طریق کارت بانکی در میان حساب‌های مختلف هر بانک و نیز انتقال بین‌بانکی وجوه به کار می‌رود. همچنین، سهم «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی به ترتیب معادل ۱۳/۴ و ۲۱/۰ درصد بود.

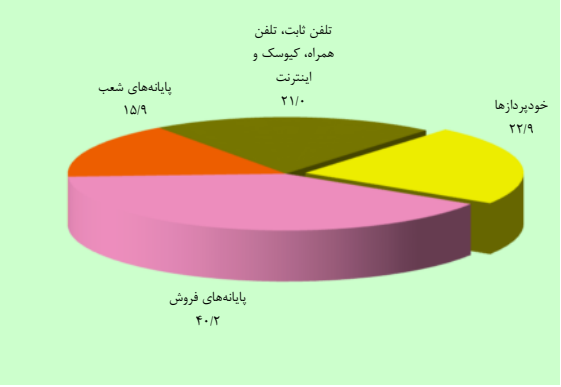
نمودار ۱۶- ۱- سهم تجهیزات پرداخت از تعداد کل تراکنش‌های الکترونیکی در سال ۱۴۰۰(درصد)



سهم بالایی از تراکنش‌های الکترونیکی در سطح شبکه بانکی کشور، تراکنش‌های بین‌بانکی است که از طریق شبکه مبادلات الکترونیکی بین‌بانکی (شتاب) انجام می‌گیرد. سهم مرکز شتاب از مجموع تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۴۰۰ به ترتیب معادل ۹۸/۲ و ۸۷/۶ درصد بود که نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۹۹ (۹۳/۲ و ۸۵/۴ درصد) اندکی افزایش نشان می‌دهد. تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال ۱۴۰۰ به ترتیب با ۷/۴ درصد کاهش و ۱۷/۷ درصد افزایش

نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ به ۴۵۷۳ و ۳۵۱۲۹ میلیون تراکنش رسید. همچنین در این دوره، مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی ابزارهای مذکور به ترتیب با ۵۸/۱ و ۳۷/۶ درصد رشد به ۳۷۷۴۷ و ۶۲۱۶۹ هزار میلیارد ریال رسید. در سال مورد بررسی، پایانه‌های فروش بیشترین سهم از تعداد و مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب (به ترتیب ۷۶/۳ و ۴۵/۹ درصد) را به خود اختصاص دادند. تعداد کل تراکنش‌های بین‌بانکی در مرکز شتاب با ۱۴/۴ درصد رشد به ۴۶۰۴۵ میلیون تراکنش و مبلغ این مبادلات نیز با ۴۲/۵ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۱۳۵۵۸۴ هزار میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ رسید.

نمودار ۱۶-۲- سهم تجهیزات پرداخت از مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی در سال ۱۴۰۰(درصد)



جدول ۱۶-۷- تعداد و مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب

	تعداد تراکنش‌ها(میلیون)		رشد	مبلغ مبادلات(هزار میلیارد ریال)		رشد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)
خودپردازها	۴۹۳۶	۴۵۷۳	-۷/۴	۲۳۸۷۷	۳۷۷۴۷	۵۸/۱
پایانه‌های فروش	۲۹۸۳۶	۳۵۱۲۹	۱۷/۷	۴۵۱۸۵	۶۲۱۶۹	۳۷/۶
سایر(تلفن ثابت، تلفن همراه، اینترنت، کیوسک و شعبه)	۵۴۸۴	۶۳۴۳	۱۵/۷	۲۶۱۱۶	۳۵۶۶۸	۳۶/۶
کل مبادلات شتاب(۱)	**۴۰۲۵۶**	**۴۶۰۴۵**	**۱۴/۴**	**۹۵۱۷۷**	**۱۳۵۵۸۴**	**۴۲/۵**

۱- ارقام شتاب شامل ارقام سحاب نیز بوده و در آمار کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور منظور شده است.

۱۶-۴- نظام تصفیه و تسویه الکترونیکی

۱۶-۴-۱- سحاب

یکی از خدمات عمده مرکز شتاب، انتقال آنی وجه از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) با استفاده از کارت‌های برداشت بانکی است. در سال ۱۴۰۰، تعداد ۴۶۴۲ میلیون فقره انتقال بین‌بانکی وجه به مبلغ ۶۲۰۶۱ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه سحاب در شبکه بانکی صورت گرفت. در این سال، معادل ۲۱۰۲ میلیون مورد انتقال وجه به ارزش ۳۵۷۶۶ هزار میلیارد ریال در شبکه بانکی از طریق خودپرداز بانک‌های متصل به سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) صورت گرفت که نسبت به سال قبل از آن معادل ۱۹/۶ درصد رشد تعدادی و ۶۲/۴ درصد رشد ارزشی نشان می‌دهد. همچنین در سال ۱۴۰۰، معادل ۵۹ میلیون تراکنش انجام شده در پایانه‌های شعب بانک‌های کشور به ارزش ۳۱۲۱ هزار میلیارد ریال برای انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک‌های مختلف از طریق سحاب بود که رشد تعدادی و ارزشی آن نسبت به سال قبل از آن به ترتیب معادل ۲۴/۱- و ۴۰/۵- درصد بود. تعداد مبادلات انجام شده با استفاده از «اینترنت و کیوسک» برای انتقال وجه از طریق این سامانه نیز در سال مزبور با ۳۵/۶ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۲۴۸۱ میلیون مورد به ارزش ۲۳۱۷۴ هزار میلیارد ریال رسید.

سهم خودپردازها، پایانه‌های شعب و «اینترنت و کیوسک» از تعداد کل تراکنش‌های انجام شده از طریق سحاب به ترتیب ۴۵/۳، ۱/۳ و ۵۳/۴ درصد و سهم آنها از مبلغ کل این تراکنش‌ها به ترتیب ۵۷/۶، ۵/۰ و ۳۷/۳ درصد بود. براساس روند تعداد و ارزش کل انتقال‌های بین‌بانکی وجوه از طریق سحاب، پیش‌بینی می‌شود با توسعه این خدمت در سطح شبکه بانکی، در آینده استفاده از حواله‌های الکترونیکی گسترش یابد.

جدول ۱۶-۸- تعداد و مبلغ انتقال بین‌بانکی وجوه از طریق سحاب

	تعداد تراکنش‌ها(میلیون عدد)		رشد	مبلغ مبادلات(هزار میلیارد ریال)		رشد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)
خودپردازها	۱۷۵۷	۲۱۰۲	۱۹/۶	۲۲۰۲۹	۳۵۷۶۶	۶۲/۴
پایانه‌های شعب	۷۷	۵۹	-۲۴/۱	۵۲۴۶	۳۱۲۱	-۴۰/۵
اینترنت و کیوسک	۱۸۲۹	۲۴۸۱	۳۵/۶	۱۱۱۶۶	۲۳۱۷۴	۱۰۷/۵
کل مبادلات سحاب	**۳۶۶۴**	**۴۶۴۲**	**۲۶/۷**	**۳۸۴۴۱**	**۶۲۰۶۱**	**۶۱/۴**

۱۶-۴-۲- ساتنا

در سال ۱۴۰۰، تعداد و ارزش کل مبادلات انجام شده در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا) به عنوان زیرساخت اصلی پرداخت‌های کلان به ترتیب ۱۷/۴ و ۲۳/۹ درصد نسبت به سال ۱۳۹۹ افزایش یافت و به رقم ۶۵/۲ میلیون تراکنش به ارزش ۴۱۰۱۵۹ هزار میلیارد ریال رسید. بر این اساس، تعداد مبادلات مشتری به مشتری با ۱۷/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۶۴/۶ میلیون تراکنش و مبلغ این مبادلات با ۲۴/۲ درصد افزایش به ۱۷۶۶۶۲ هزار میلیارد ریال رسید. تعداد و مبلغ تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها نیز به ترتیب با ۱۹/۴ درصد و ۳۸/۱ درصد افزایش به ۲۳۵ هزار تراکنش به مبلغ ۱۷۰۱۳۴ هزار میلیارد ریال رسید. همچنین، تعداد و مبلغ مبادلات بانک به بانک به ترتیب با ۱/۰ درصد افزایش و ۳/۲ درصد کاهش به ۳۳۹ هزار تراکنش به ارزش ۶۳۳۶۳ هزار میلیارد ریال رسید. سهم عمده تعداد و ارزش تراکنش‌های سامانه ساتنا در سال ۱۴۰۰ مربوط به مبادلات مشتری به مشتری (به ترتیب معادل ۹۹/۱ و ۴۳/۱ درصد) بود.

جدول ۱۶-۹- تعداد و مبلغ مبادلات در سامانه تسویه ناخالص آنی(ساتنا)

	تعداد(هزار)		رشد	مبلغ(هزار میلیارد ریال)		رشد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)
بانک به بانک	۳۳۶	۳۳۹	۱/۰	۶۵۴۷۴	۶۳۳۶۳	-۳/۲
مشتری به مشتری	۵۵۰۲۸	۶۴۶۳۰	۱۷/۵	۱۴۲۲۸۵	۱۷۶۶۶۲	۲۴/۲
تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها	۱۹۷	۲۳۵	۱۹/۴	۱۲۳۱۵۲	۱۷۰۱۳۴	۳۸/۱
کل مبادلات ساتنا(۱)	**۵۵۵۶۰**	**۶۵۲۰۴**	**۱۷/۴**	**۳۳۰۹۱۰**	**۴۱۰۱۵۹**	**۲۳/۹**

۱- این ارقام شامل اسناد پوششی و مبادلات تسویه‌ای بانک مرکزی نمی‌باشد.

۱۶-۴-۳- پایا

سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) به عنوان یکی از زیرساخت‌های مبادلات بین‌بانکی، دستور پرداخت‌های متعدد را از جانب بانک مبدا دریافت، پردازش و به بانک مقصد ارسال می‌نماید. بر این اساس، پس از استقرار کامل شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی (شاپرک)، انجام تراکنش‌های انتقال وجه به حساب پذیرندگان و فروشندگان کالاها و خدمات از طریق سامانه پایا انجام پذیرفت. همچنین، امکان صدور دستور پرداخت واریز مستقیم از طریق این سامانه موجب شده تا سامانه پایا در کنار دو سامانه ساتنا و سحاب برای پوشش انواع انتقال وجه الکترونیکی در کشور فعال شود که سامانه‌های ساتنا و پایا برای انتقال‌های حساب به حساب و سامانه سحاب برای انتقال‌های کارت به کارت مورد استفاده قرار می‌گیرند. براساس ارقام موجود، در سال ۱۴۰۰ تعداد ۳۴۶ میلیون مبادله به مبلغ ۲۸۲۰۴ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا در قالب دستور پرداخت واریز مستقیم انجام گرفت که در مقایسه با سال قبل از آن، تعداد این مبادلات با رشد ۱۰/۷ درصدی و ارزش این مبادلات با افزایش ۵۸/۶ درصدی

روبه‌رو شد. همچنین، تعداد ۲۲۴۶ میلیون تراکنش به ارزش ۷۱۱۱۴ هزار میلیارد ریال مربوط به تراکنش‌های شاپرک، در این سامانه تصفیه شد. به این ترتیب، در این سال معادل ۲۵۹۲ میلیون مبادله به ارزش ۹۹۳۱۸ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا انجام شد که نسبت به سال قبل از آن به ترتیب ۲۰/۳ و ۳۹/۸ درصد افزایش داشت.

جدول شماره ۱۶-۱۰- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پایا

	تعداد(میلیون)		رشد	مبلغ(هزار میلیارد ریال)		رشد
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)
دستور پرداخت واریز مستقیم	۳۱۲	۳۴۶	۱۰/۷	۱۷۷۷۸	۲۸۲۰۴	۵۸/۶
شاپرک	۱۸۴۳	۲۲۴۶	۲۱/۹	۵۳۲۷۶	۷۱۱۱۴	۳۳/۵
جمع تراکنش‌های پایا	**۲۱۵۵**	**۲۵۹۲**	**۲۰/۳**	**۷۱۰۵۵**	**۹۹۳۱۸**	**۳۹/۸**

۱۶-۴-۴- سیما

پس از معرفی و انتشار اوراق بهادار الکترونیکی از طریق سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا) در سال ۱۳۸۹، پیاده‌سازی زیرسامانه یکپارچه مرکزی اوراق بهادار (سیما) به منظور تمام الکترونیکی شدن انتشار اوراق بهادار برای عموم مشتریان، بررسی و امکان‌سنجی و در سال ۱۳۹۱ عملیاتی شد. بر همین اساس، در سال ۱۴۰۰ معادل ۸۰ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت توسط ۹ شهرداری کشور (شامل شهرداری‌های تهران، مشهد، شیراز، تبریز، کرج، اصفهان، قم، اهواز وکرمانشاه) در سامانه سیما منتشر شد. انتشار این اوراق با عاملیت بانک‌های سپه، ملی، شهر، تجارت، رفاه کارگران، ملت و صادرات ایران بود.

۱۶-۵- ارزش کل مبادلات

در سال ۱۴۰۰، ارزش اسمی کل مبادلات انجام شده از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور با ۳۲/۰ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به رقم ۴۰۶۸۶۷ هزار میلیارد ریال رسید. ارزش واقعی این مبادلات، با احتساب افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی ۹/۷ درصد کاهش داشت. حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و ایران‌چک بانک مرکزی به دلیل گردش بدون محدودیت در معاملات نقدی و نامشخص بودن تعداد دفعات گردش در هر سال، در این محاسبات منظور نشده است.

در سال ۱۴۰۰، سهم مبادلات با انواع چک از ارزش کل مبادلات با ۰/۳ واحد درصد کاهش به ۱۱/۶ درصد و در مقابل، سهم ارزش کل مبادلات الکترونیکی با همین میزان افزایش (۰/۳ واحد درصد) نسبت به سال قبل از آن به ۸۸/۴ درصد رسید. در ذیل ابزارهای الکترونیکی، ارزش مبادلات انجام شده از طریق «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال قبل از آن معادل ۵۵/۹ درصد افزایش داشت که در مقایسه با رشد سایر ابزارهای الکترونیکی دارای بیشترین مقدار بود. سهم از ارزش مبادلات انجام شده از این طریق نیز معادل ۱/۲ واحد درصد افزایش داشت. ارزش مبادلات انجام‌شده از طریق پایانه‌های فروش و خودپردازها به ترتیب با ۳۷/۶ و ۴۳/۱ درصد افزایش و سهم ارزش این مبادلات نسبت به کل مبادلات به ترتیب با افزایش ۰/۶ و ۰/۷ درصدی مواجه بودند. ارزش مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های شعب نیز ۱۹/۶ درصد رشد داشت، در حالی که سهم ارزش مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های شعب معادل ۰/۶ درصد کاهش یافت.

در ذیل سامانه‌های الکترونیکی، ارزش تراکنش‌های انجام شده در ساتنا (مشتری به مشتری) ۲۴/۲ درصد رشد داشت. سهم ارزشی این تراکنش‌ها از کل مبادلات از ۴۶/۲ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۴۳/۴ درصد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت، اما همچنان مانند سال ۱۳۹۹ دارای بالاترین سهم از ارزش کل مبادلات بود.

ارزش مبادلات پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم) نیز با ۵۸/۶ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۹، سهمی معادل ۶/۹ درصد از ارزش کل مبادلات انجام شده در شبکه بانکی را به خود اختصاص داد که نسبت به سال قبل ۱/۲ واحد درصد افزایش داشت.

جدول ۱۶-۱۱- ارزش کل مبادلات از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور

	ارزش (هزار میلیارد ریال)		رشد	سهم از رشد	سهم از ارزش کل مبادلات (درصد)		تغییر در سهم
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(درصد)	(واحد درصد)	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(واحد درصد)
انواع چک(۱)	**۳۶۷۹۲**	**۴۷۲۴۳**	**۲۸/۴**	**۳/۴**	**۱۱/۹**	**۱۱/۶**	**-۰/۳**
ابزارها و سامانه‌های الکترونیکی	**۲۷۱۴۷۰**	**۳۵۹۶۲۵**	**۳۲/۵**	**۲۸/۶**	**۸۸/۱**	**۸۸/۴**	**۰/۳**
ابزارهای الکترونیکی	**۱۱۱۴۰۷**	**۱۵۴۷۵۹**	**۳۸/۹**	**۱۴/۱**	**۳۶/۱**	**۳۸/۰**	**۱/۹**
خودپردازها	۲۴۷۲۵	۳۵۳۷۱	۴۳/۱	۳/۵	۸/۰	۸/۷	۰/۷
پایانه‌های فروش	۴۵۱۸۴	۶۲۱۹۱	۳۷/۶	۵/۵	۱۴/۷	۱۵/۳	۰/۶
پایانه‌های شعب	۲۰۶۳۸	۲۴۶۷۳	۱۹/۶	۱/۳	۶/۷	۶/۱	-۰/۶
تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت	۲۰۸۶۰	۳۲۵۲۴	۵۵/۹	۳/۸	۶/۸	۸/۰	۱/۲
سامانه‌های الکترونیکی	**۱۶۰۰۶۳**	**۲۰۴۸۶۶**	**۲۸/۰**	**۱۴/۵**	**۵۱/۹**	**۵۰/۴**	**-۱/۶**
ساتنا(مشتری به مشتری)	۱۴۲۲۸۵	۱۷۶۶۶۲	۲۴/۲	۱۱/۲	۴۶/۲	۴۳/۴	-۲/۷
پایا(دستور پرداخت واریز مستقیم)	۱۷۷۷۸	۲۸۲۰۴	۵۸/۶	۳/۴	۵/۸	۶/۹	۱/۲
کل مبادلات(اسمی)	**۳۰۸۲۶۲**	**۴۰۶۸۶۷**	**۳۲/۰**	–	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	–
کل مبادلات(واقعی)(۲)	**۴۵۰۶۷۵**	**۴۰۶۸۶۷**	**-۹/۷**	–	–	–	–

۱- این ارقام تنها شامل مبادلات بین بانک‌های مختلف در اتاق پایاپای اسناد بانکی و سامانه چکاوک بوده و شامل ارقام درون‌بانکی نمی‌شود.
۲- برای محاسبه ارقام واقعی از شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۰۰=۱۴۰۰) استفاده شده است.

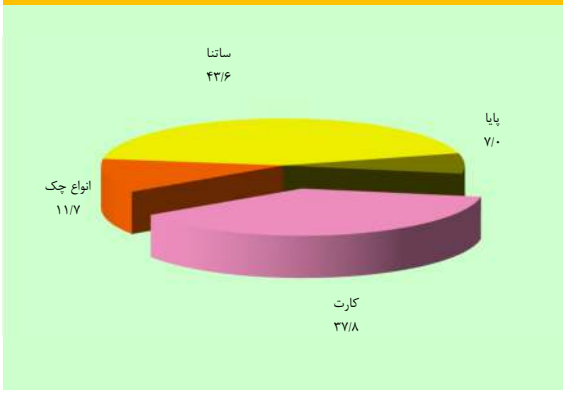
۱۶-۶- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی

در سال ۱۴۰۰، از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی، بیشترین تعداد تراکنش متعلق به کارت‌های بانکی با ۹۸/۹۲ درصد بود. مجموع سهم سامانه‌های پایا، ساتنا و انواع چک از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی حدود ۱/۱ درصد و به ترتیب معادل ۰/۷۵، ۰/۱۴ و ۰/۱۹ درصد بود. در این سال، از مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی، سامانه ساتنا (مشتری به مشتری) با ۴۳/۶ درصد بیشترین سهم و سامانه پایا با ۷/۰ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص دادند. میانگین مبلغ هر تراکنش ساتنا در سال ۱۴۰۰، معادل ۲۷۳۳ میلیون ریال و میانگین مبلغ هر تراکنش پایا معادل ۸۱/۵ میلیون ریال بود. در سال ۱۴۰۰، سهم معاملات کارتی از مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی نسبت به سال ۱۳۹۹ افزایش یافت و به ۳۷/۸ درصد با میانگین مبلغ هر تراکنش معادل ۳/۴ میلیون ریال رسید. سهم انواع چک از مبلغ کل مبادلات غیر نقدی برابر با ۱۱/۷ درصد و میانگین مبلغ هر تراکنش از طریق چک برابر با ۵۴۲/۳ میلیون ریال بود. در سال ۱۴۰۰ نیز مانند سال قبل از آن، میانگین مبلغ تراکنش‌های انجام شده توسط چک در مقایسه با میانگین مبلغ تراکنش‌های پایا و کارتی بالا بود. در سال مورد بررسی، در مجموع حدود ۳/۱ واحد درصد از سهم مبلغ مبادلات از طریق سامانه ساتنا و انواع چک کاسته شده و به همین میزان بر سهم مبلغ مبادلات انجام شده از طریق کارت و سامانه پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم) افزوده شد.

نمودار ۱۶-۳- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۴۰۰ (درصد)



نمودار ۱۶-۴- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۴۰۰(درصد)



جدول ۱۶-۱۲- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی

	سهم از تعداد(درصد)		سهم از مبلغ(درصد)		متوسط مبلغ هر تراکنش(هزار ریال)	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
کارت(۱)	۹۸/۹	۹۸/۹	۳۵/۹	۳۷/۸	۲۶۴۱	۳۳۷۶
انواع چک(۲)	۰/۳	۰/۲	۱۲/۰	۱۱/۷	۳۳۵۵۹۱	۵۴۲۳۱۰
ساتنا(مشتری به مشتری)	۰/۱	۰/۱	۴۶/۳	۴۳/۶	۲۵۸۵۶۸۸	۲۷۳۳۴۱۷
پایا(دستور پرداخت واریز مستقیم)	۰/۷	۰/۸	۵/۸	۷/۰	۵۶۹۳۳	۸۱۵۹۴
مجموع تراکنش‌های غیر نقدی	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۷۲۷۳**	**۸۸۳۳**

۱- شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروش، شعب، تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک، اینترنت و خودپرداز (به غیر از برداشت وجه نقد) است.
۲- تنها مربوط به چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی و سامانه چکاوک بوده و شامل اسناد درون‌بانکی نمی‌شود.